

Sipos László

A gyermek mint áldozat, avagy a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények alakulása

A gyermekkorúak akár családon belüli, akár családon kívüli helyzetükből fakadóan különösen kiszolgáltatottak, szinte teljesen védtelenek. Sajnálatos módon egyre gyakoribbak és durvábbak az őket érő atrocitások. A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények vizsgálata éppen ezért a viktimológia tudományának fontos fejezetét képezi. A latenciát figyelembe véve biztonsággal becsülhetjük, hogy a gyermekkorú sértettek tényleges száma Magyarországon évente több tízezer lehet. A szerző ezúttal a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények legfrissebb és leghitelesebb adatait s azok tendenciáit elemzi. Az adatokból kiderül, hogy a sérelmükre elkövetett személy és vagyon elleni bűncselekmények száma jelentősen emelkedett, de nőtt a napvilágra került nemi erkölcs elleni deliktumok száma is, ami az egész társadalom lelkiismeretét terheli.

Az Alkotmány sokat idézett szakasza szerint: „A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családjá, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.”¹

Minden gyermeknek joga van tehát védelemre és gondoskodásra. Mégpedig olyan védelemre és gondoskodásra, mely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges. Ezt a védelmet és gondoskodást azonban nemcsak a családnak, hanem az államnak, sőt az egész társadalomnak kell nyújtania.

Az alkotmányos jog idézése önkéntelenül felveti a kérdést: mi a valós helyzet napjaink Magyarországon? Van-e olyan hatékony a családi, állami, össztársadalmi gondoskodás, amely visszatartja a gyermekeket bűncselekmények elkövetésétől, illetve megvédi őket azoktól? A naponta záporozó megdöböntő média hírek még inkább indokolják az ilyen kérdésfeltevéseket.

Az *Új Pedagógiai Szemle* (ÚPSZ) 2006. márciusi számában látott napvilágot a gyermekbűnözéssel és annak sajátosságaival foglalkozó tanulmányom.² Most az érem másik oldalát, a gyermekek³ sérelmére elkövetett bűncselekményeket és azok jellemzőit veszem górcső alá. Tanulmányomban a gyermekek mint áldozatok sérelmére elkövetett bűncselekmények

1 A Magyar Köztársaság Alkotmánya, 67. § (1) bekezdés.

2 SIPOS LÁSZLÓ: A gyermekbűnözés és sajátosságai. *Új Pedagógiai Szemle*, 2006. 3. sz. 53–56.

3 Gyermek az, aki a bűncselekmény elkövetésekor 14. életévét még nem töltötte be. A Btk 23. §-ára figyelemmel a gyermekkorú elkövető nem büntethető.

legfrissebb és leghitelesebb – a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztályától származó – adatait elemzem.⁴ Ezúton mondok köszönetet a főosztály vezetőinek és dolgozóinak, akik lehetővé tették, hogy esetenként még sehol sem publikált adatokat is felhasználjak, illetve táblázataimba beépítsek.

Reményeim szerint a kutatásomról szóló beszámolóval segíthetek abban, hogy valamilyen realisabb kép alakuljon ki e méltán közfelháborodást keltő bűnügycsoportról, de talán abban is, hogy az általam összeállított táblázatok további elemzések és következtetések forrásává váljanak.

A viktimológia (áldozattan) tudományának sajátos – és sajnos egyre riasztóbb – fejezetét képezi a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények vizsgálata. A gyermekkorúak akár családon belüli, akár családon kívüli helyzetükből fakadóan különösen kiszolgáltatottak a családon belüli és azon kívüli erőszaknak. Sajnálatos módon egyre gyakoribbak és durvábbak az iskolai atrocitások is. A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények az egész társadalom lelkiismeretét terhelik.

A legutolsó öt év bűnügyi statisztikái szerint fény derült arra, hogy 2004–2008 között, hatvan hónap alatt:

- 146 gyermeket öltek meg,⁵
- 103 gyermek lett áldozata közlekedési bűncselekménynek,⁶
- 1019 gyermeket szándékosan bántalmaztak úgy, hogy nyolc napon túl gyógyuló sérülést szenvedett,⁷
- 1718 gyermeket erőszakoltak vagy rontottak meg, illetőleg kényszerítettek fajtalanságra,⁸
- 1445 gyermeket raboltak ki, azaz fosztottak meg erőszakkal pénzétől, vagyontárgyától,⁹
- 5875 gyermekkorú veszélyeztetése¹⁰ miatt indult büntetőeljárás.

Ezek a számok önmagukban is sokkolóak! A gyermekkorúak sérelmére elkövetett bűncselekményeket azonban semmiképpen sem szabad csupán statisztikai adatként kezelni. Az adatok mögött többnyire szinte teljesen védtelen, érdekeik és igazuk képviselőjére még nem

4 A Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály 2000–2008. évi Statisztikai Tájékoztatóinak adatai alapján.

5 Az emberölés szándékos és gondatlan alakzataival együttesen számított adat. Említésre érdemes, hogy ezen időszak alatt további 27 gyermek sérelmére kíséreltek meg szándékos emberölést.

6 A halálos áldozatok száma. Ezen belül 14 gyermek volt az ittas járművezetés áldozata.

7 Ezek közül 282 védekezésre képtelen volt, és hat belehalt a testi sértésbe.

8 Az áldozatok közül 189-et éppenséggel az őt nevelő.

9 További nyolcvan gyermeket fosztottak ki.

10 A 14 év alatti kiskorú veszélyeztetése.

teljesen képes emberpalánták állnak, akik további pszichikai erkölcsi, de nem egy esetben egészségügyi és szexuális fejlődését is erősen befolyásolja az átélt abúzus. Ráadásul nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy önmagában a még oly részletező statisztikai adatsorok sem a „teljes valóságot” tükrözik. Ezen a területen óriási a latencia!

Első ránézésre talán mondhatnánk azt is, hogy az utóbbi öt évben a hatóságok tudomására jutott – évi átlagban – ötezer gyermekkorú sértett önmagában nem dermesztő adat. Ugyanakkor hangsúlyozottan figyelembe kell vennünk, hogy a gyermekkorú sértettek esetén a legnagyobb a latencia, a 14 éven aluli sértettekről a bűnüldöző hatóságok csak igen kis százalékban szereznek tudomást.

Mi az oka ennek?

- A gyermekkorú sértettek a legritkább esetben tesznek feljelentést. Többnyire – különböző megfontolások miatt – még a törvényes képviselőjük is eltekint a feljelentésektől.
- Szinte sosem tesznek feljelentést a bűncselekményeket elkövetők ellen, ha tudják vagy sejtik, hogy az gyermekkorú, tehát nem büntethető, pedig a gyermekkorúak sérelmére igen sokszor szintén gyermekkorú követ el erőszakos vagy vagyron elleni bűncselekményt.
- Nemritkán az oktatási intézmények is csak pedagógiai problémaként tekintenek a gyermekkorú sértettek sérelmére elkövetett bűncselekményekre, és nem tesznek feljelentést, mert az iskola jó hírét féltik.
- A családon belüli erőszak sértettje is legtöbbször maga a gyermek. Ezek az esetek a család sajátos szempontjai miatt, nem egy esetben a családtagok megfélemlítettsége okán sajnos legtöbbször ugyancsak latenciában maradnak.

A fentieket figyelembe véve biztonsággal becsülhetjük, hogy a gyermekkorú sértettek tényleges száma több tízezer lehet.

Most vizsgáljuk meg, hogyan alakult a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények száma az ezredforduló utáni években!

A gyermekkorú sértettek száma – a legutolsó nyolc év hivatalos bűnügyi statisztikai adatait figyelembe véve – három- és nyolcezer között, évi átlagban ötezer körül mozgott. A tendencia azonban sajnos egyértelmű növekedést jelez (1. táblázat). Még inkább szembe-tűnő ez, ha figyelembe vesszük, hogy a gyermekkorú populáció összlétszáma ezen időszak alatt jelentősen – számszerűen 183 ezerrel, azaz csaknem egynolcadával – csökkent.¹¹

A gyermekkorú sértettek számának növekedése különösen a 2002/2003 utáni időszak viszonylatában volt kifejezetten nagymértékű. A szélsőségesen magas értéket produkáló 2004. évet nem számítva is több mint másfélszeresére ugrott a számuk.

¹¹ A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint 1 691 997-ről 1 508 802-re (KSH Statisztikai Évkönyv, Budapest, 2008. 29.).

A gyermekkorúak ellen, azok sérelmére elkövetett bűncselekmények

- egyhatoda (az utóbbi nyolc év átlagában 16,41%-a) személy elleni, ám az arány egyre nő, 2008-ban (24,79%) már csaknem elérte az egynegyedet;
- negyven százaléka (40,4%-a) család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni;
- hozzávetőlegesen egyharmada (33,64%-a) vagyon elleni volt (2. táblázat).

Vegyük sorra az egyes szignifikáns bűncselekménycsoportokat!

- A gyermekkorúak sérelmére elkövetett személy elleni bűncselekmények száma az elmúlt években jelentősen – 70–80%-kal – emelkedett. A legkirívóbb személy elleni bűncselekmény, a gyermekek sérelmére elkövetett szándékos emberölések száma (évente 10-30 áldozattal) meglehetősen nagy szóródást mutat. 2001-ben 30, majd 2008-ban már „csak” 13 gyermekgyilkosságról szereztek tudomást a hatóságok, ebből arra a következtetésre juthatunk, hogy az ilyen cselekmények száma – ha hullámzóan is, de – csökkent. A gyermekek sérelmére elkövetett súlyos – nyolc napon túl gyógyuló – testi sértések száma azonban már egyértelműen növekvő tendenciát mutat (3. táblázat).
- A 14 éven aluliak sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények (erőszakos közöszlélés, természet elleni fajtalanság, megrontás, szemérem elleni erőszak stb.) száma az elmúlt években majd harmadával nőtt. Nem maradhat azonban magyarázat nélkül a 2006. esztendő kirívóan magas adata (1267) sem. Akkor ugyanis több száz gyermekkorúról készített pornográf felvételek miatti bűncselekmény-sorozatot derítettek föl (4. táblázat).
- A gyermekkorúak sérelmére elkövetett vagyon elleni bűncselekmények száma nyolc év alatt majd kétharmadával nőtt, és még ennél is nagyobb mértékben, több mint kétszeresére emelkedett a gyermekek sérelmére elkövetett rablások és sokszorosára a kifosztások száma (5. táblázat).

A gyermekkorúak sérelmére elkövetett bűncselekményeket – nem lehet elégszer hangsúlyozni – semmiképpen sem szabad csupán statisztikai adatként, növekvő vagy csökkenő számsorként kezelni. Még az utóbbiak sem adhatnak okot a felhőtlen optimizmusra. Az adatok mögött – bármilyen közhelyszerűen hangzik is – a legvédtelenebb, legkiszolgáltatottabb emberi sorsok húzódnak meg.

Remélem, nem alaptalanul bízom benne, hogy a bemutatott bűnügyi adatokkal és azok rövid elemzésével újabb ablakot nyitottunk a bűncselekmények áldozatává lett gyermekek világára.

IRODALOM

A Magyar Köztársaság Alkotmánya (a többszörösen módosított 1949. évi XX. tv.).

Büntető Törvénykönyv (Btk). (a többszörösen módosított 1978. évi IV. tv.).

BÁRD KÁROLY – GELLÉR BALÁZS – LIGETI KATALIN – MARGITÁN ÉVA – WIENER A. IMRE: *Büntetőjog. Általános rész.* KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2002.

FÖLDVÁRI JÓZSEF – VÍGH JÓZSEF: *Kriminológia.* Budapest, 1978.

Központi Statisztikai Hivatal: *Statisztikai Évkönyvek 2001–2007.* Budapest, 2001–2008.

Legfőbb Ügyészség: *Tájékoztatók a gyermekkorúak és fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről.* Kiadta a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Informatikai Főosztálya, 2000–2008.

SIPOS LÁSZLÓ: *A gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények alakulása és a gyermekbűnözés specifikumai.* Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar Tudományos Közleményei III. Nyíregyháza, 2005, 147–162.

SIPOS LÁSZLÓ: *A gyermekbűnözés és sajátosságai.* Új Pedagógiai Szemle, 2006. 3. sz. 53–56.

SIPOS LÁSZLÓ: *Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről.* *Ügyészek Lapja*, 2007. 1. sz. 5–21.

SIPOS LÁSZLÓ: *A gyermekbűnözés – és kutatásának problémái.* Tudományos előadások. Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, Nyíregyháza, 2006, 5–15.

VÍGH JÓZSEF: *Fejezetek a szakkriminológia köréből.* Budapest, 1993.

TÁBLÁZATOK

Az öt táblázatot a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály 2001–2008-as adataiból és statisztikai tájékoztatóiból a szerző állította össze és szerkesztette. Az „arányok” mindig az összes, gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekményre vonatkoznak.

1. TÁBLÁZAT: A bűncselekmények gyermekkorú sértetteinek száma és növekedési üteme		
Év	A gyermekkorú sértettek	
	Száma	Növekedési aránya (%) 2001=100%
2001	2866	100,00
2002	3785	132,07
2003	3854	134,47
2004	8427	294,03
2005	5716	199,44
2006	5276	184,09
2007	4568	159,39
2008	5877	205,06

2. TÁBLÁZAT: A bűncselekmények gyermekkorú sértetteinek megoszlása a személyek ellen elkövetett bűncselekmények esetében

Bűncselekmény-csoportok	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)
Személy elleni bűncselekmények	457	15,95	594	15,69	688	17,85	842	9,99	784	13,72	861	16,32	919	20,12	1457	24,70
Közlekedési bűncselekmények	159	5,55	150	3,96	174	4,51	177	2,10	186	3,25	160	3,03	168	3,68	112	1,91
A házaság, a család, az ifjúság és a nem erkölcs elleni bűncselekmények	946	33,01	983	25,97	1207	31,32	5251	62,31	2543	44,49	2312	43,82	1412	30,91	1603	27,28
Vagyron elleni bűncselekmények	1140	39,78	1756	46,39	1563	40,56	1839	21,82	1873	32,77	1696	32,15	1813	39,69	1857	31,60
Összes gyermekkorú sértett	2866		3785		3854		8427		5716		5276		4568		5877	

3. TÁBLÁZAT: A gyermekkorú sértettek sérelmére elkövetett személy elleni bűncselekmények

Év	Összes személy elleni bűncselekmény		Ebből			
	Szám	Aránya (%)	Szándékos emberölés		Szándékos súlyos testi sértés	
			Szám	Aránya (%)	Szám	Aránya (%)
2001	457	15,95	30	1,05	136	4,75
2002	594	15,69	19	0,50	146	3,86
2003	688	17,85	22	0,57	210	5,45
2004	842	9,99	25	0,30	231	2,74
2005	784	13,72	10	0,17	162	2,83
2006	861	16,32	18	0,34	199	4,00
2007	914	20,12	20	0,43	164	3,59
2008	1457	24,79	13	0,22	265	4,51

4. TÁBLÁZAT: A gyermekkorú sértettek sérelmére elkövetett házasság, család, ifjúság és nemi élet elleni bűncselekmények

Év	Összes házasság, család, ifjúság és nemi élet elleni bűncselekmény		Ebből	
			Nemi erkölcs elleni bűncselekmények	
	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)
2001	946	33,01	323	11,27
2002	983	25,97	355	9,38
2003	1207	31,32	366	9,50
2004	5251	62,31	401	4,76
2005	2543	44,49	468	8,19
2006	2312	43,82	1267*	24,01
2007	1412	30,91	372	8,14
2008	1603	27,28	432	7,35

*Ebből: 851 kiskorú személyről készült tiltott pornográf kép miatt.

5. TÁBLÁZAT: A gyermekkorú sértettek sérelmére elkövetett vagyon elleni bűncselekmények

Év	Összes vagyon elleni bűncselekmény		Ebből					
			Lopás		Rablás		Kifosztás	
	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)
2001	1140	39,78	748	26,10	150	5,23	3	0,10
2002	1756	46,39	1345	35,54	196	5,18	7	0,18
2003	1563	40,56	1150	29,84	231	5,99	6	0,16
2004	1839	21,82	1370	16,26	305	3,62	2	0,02
2005	1873	32,77	1455	25,45	259	4,53	12	0,21
2006	1696	32,15	1295	24,54	251	4,76	10	0,19
2007	1813	39,69	1390	30,43	291	6,37	8	0,18
2008	1857	31,68	1275	21,69	343	5,84	48	0,82